IERSE BRIEVEN IV

Bergen op Zoom, 30/10/82

Beste Alie,

Op het concours heb je me pas nog verteld dat je nog steeds bezig was met de schelpen uit Ierland. Je hebt dus het hele spul gezeefd. Zo heb je nu van alle monsters vijf fracties. Het lijkt mij ook een heel goed plan dat je van elke fractie alle soorten noteert. Noteer er dan meteen bij hoe algemeen ze zijn; als je er tenminste ooit mee klaar komt, want 37 kg is een hele klus.

Je vroeg me ook naar de exacte monsterplaatsen. Ik heb ze voor je in kaart gebracht. De enkele plekjes met landslakjes staan er niet op. Die wil je immers apart doen. Veel succes ermee en maar volhouden.

KRUIK

1	Dungarvan	9	Slea Head	19	Tullycross
2	Rosscarbery	10	Carraroe	20	Dugort
3	Skibbereen	13	Carna	21	Murrisk
4	Annestown	14	Ballyconneely	23	Rosslare
5	Bantry Bay	15	Roundstone		
6	Waterville	16	Mannin Bay		
7	Castlegregory	17	Cleggan		
8	Rossbeigh	18	Letterfrack		

(voor figuur: zie p. 1519)

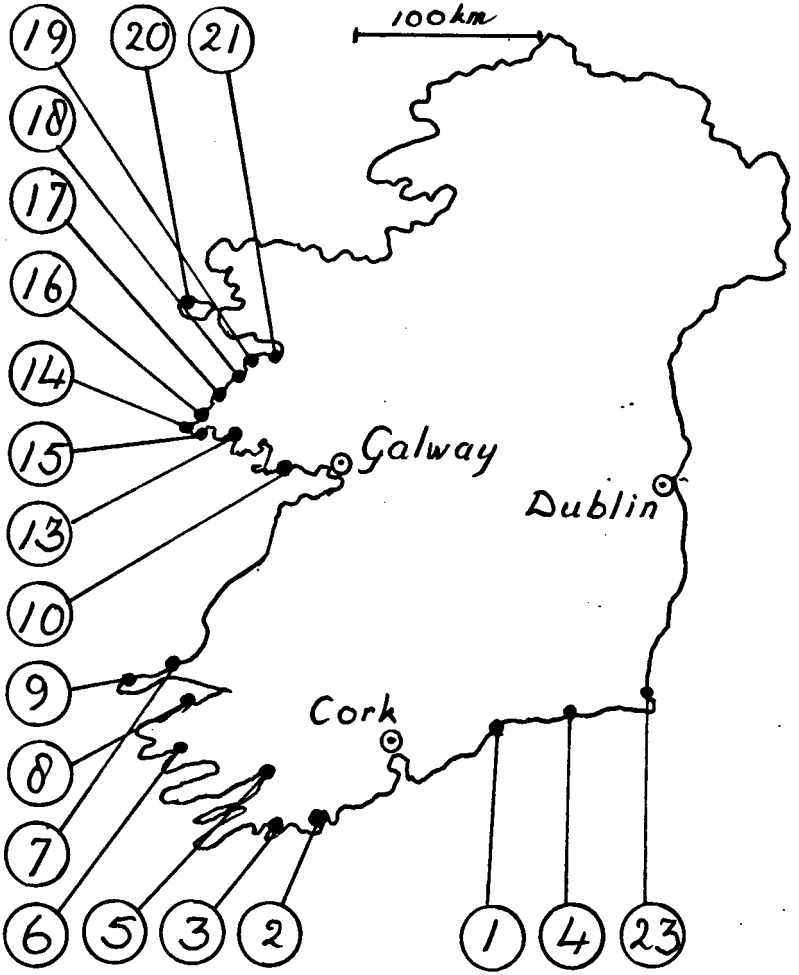
Maar gij moet aan al uw bezit hier uw aandacht wijden.
Odyssee XVII, 595-596

Oud Zevenaar
Hofweg 4
21 december 1983.

Amice,

Zeven jaren zijn er verlopen sedert je mij je schelpenschatten uit Ierland hier aandroeg. Maar nu is het onderzoek zo ver gerijpt, dat ik je uitvoerig verslag kan doen van al de rijkdommen, die in je buit verscholen waren.

De fijnste fracties van de monsters zijn weliswaar slechts vluchtig doorzocht, maar het overige materiaal is goeddeels onder mijn ogen doorgegaan. Op jouw voorstel heb ik niet alleen van iedere fractie der monsters de soorten genoteerd, maar bovendien de mate van voorkomen. Voor dit laatste heb ik een vijfdelige schaal gebruikt met cijfers, die er als volgt uitziet: 5 zeer talrijk; 4 talrijk; 3 weinig talrijk; 2 schaars; 1 minder dan zes exemplaren.
Nadat alle monsters verwerkt waren, heb ik de verzamelde gegevens overzichtelijk samengebracht op vijf verzamelstaten, elk ter grootte van een


100km
19
20
21
18
17
16
14
15
13
10
9
8
7
6
5
3
2
1
4
23
Galway
Dublin
Cork

krantepagina. Van elke soort zijn alle toegekende cijfers bij elkaar opgeteld. De aldus gevonden scores bevielen mij niet helemaal. Want als enige soorten even hoog scoren maakt het toch verschil of de cijfers zijn opgebouwd uit één of uit meer monsterplaatsen. Indien de score behaald is van één enkele vindplaats, dan is de kans een dergelijke soort aan te treffen geringer dan van een soort, die even hoog scoort, maar op meerdere monsterplaatsen is aangetroffen. Om aan dit bezwaar tegemoet te komen heb ik de scores vermenigvuldigd met het aantal vindplaatsen. Aldus zijn er eindscores ontstaan waarvan de waarden tussen 1 en 1602 liggen.

Om tot een uiteindelijke waardebepaling van de algemeenheid - of zo je wil van de zeldzaamheid - te komen, zijn alle eindscores in numerieke volgorde op een overzichtsstaat bijeengebracht. Toen bleek dat in de reeks der getallen vrij duidelijk groepen te onderscheiden zijn, die door numerieke 'gapingen' secties vormen. Of het toeval is dat de scheiding van deze secties samengaat met een indeling naar het tientallig stelsel, weet ik niet. Maar er is een scheiding bij 1000, 100 en 10. In de laatste groep heb ik bovendien een scheiding gemaakt bij 4. Aldus is de navolgende indeling tot stand gekomen: meer dan 1000 zeer talrijk; 100-1000 talrijk; 10-100 weinig talrijk; 4-10 schaars; minder dan 4 zeldzaam.

Bij dit alles mag je niet uit het oog verliezen, Kruik, dat de soortenlijst met kwantiteitswaarde niet voor Ierland geldt, maar slechts voor het materiaal, dat jij er hebt verzameld. Omdat de Ierse malacofauna niet zo in de belangstelling staat, hoop ik, dat wij hiermede een bescheiden bijdrage hebben geleverd aan de Ierse malacologie.

Welaan dan, als zeer talrijk kunnen de volgende 8 soorten worden aangemerkt:

Patella vulgata	Rissoa parva
Helcion pellucidum	Bittium reticulatum
Littorina littorea	Heteranomia squamula
Littorina obtusata	Mytilus edulis

Patella vulgata is met een score van 1602 kampioen; Littorina littorea heeft met 1131 punten de laagste score van deze groep.

De volgende soorten zijn talrijk:

Patella intermedia	Turritella communis
Acmaea tessulata	Clathrus clathrus
Acmaea virginea	Trivia arctica
Calliostoma zizyphinum	Nucella lapillus
Gibbula cineraria	Nassarius incrassatus
Gibbula umbilicalis	Nassarius reticulatus
Monodonta lineata	Chlamys varia
Tricolia pullus	Lasaea rubra
Lacuna pallidula	Parvicardium scabrum
Lacuna vincta	
Littorina neritoides	Cerastoderma edule
Littorina saxatilis	Venerupis pullastra
Cingula cingillus	Turtonia minuta
Cingula semicostata	Donax vittatus
Alvania crassa	Tellina tenuis
Rissoa lilacina	Hiatella arctica

Deze groep omvat 31 soorten, waarvan het leeuwendeel minder dan 400 punten scoort. Gibbula cineraria staat hier aan de top met 952 punten, gevolgd door Cingula semicostata, la dame blanche, zoals ik haar ooit noemde, met 910 punten. De bewoners van rotsachtige kusten hebben hier ver de overhand, in tegenstelling tot hetgeen op onze stranden te verzamelen valt.

Onder de categorie van weinig talrijk vallen de navolgende 58 soorten:

Emarginula reticulata	Modiolus phaseolinus
Diodora apertura	Musculus discors
Patella aspera	Musculus marmoratus
Hydrobia ulvae	Pecten maximus
Hydrobia ventrosa	Chlamys opercularis
Potamopyrgus jenkinsi	Chlamys tigerina
Rissoa membranacea	Astarte triangularis
Alvania punctura	Lucinoma borealis
Alvania reticulata	Kellia suborbicularis
Tornus subcarinatus	Montacuta ferruginosa
Skeneopsis planorbis	Mysella bidentata
Caecum glabrum	Laevicardium crassum
Triphora perversa	Acanthocardium tuberculatum
Epitonium clathratulum	Parvicardium ovale
Balcis alba	Dosinia exoleta
Trivia monacha	Dosinia lupinus
Natica alderi	Venus verrucosa
Ocenebra erinacea	Venus striatula
Buccinum undatum	Mactra corallina
Bellaspira rufa	Spisula solida
Bellaspira septangularis	Spisula subtruncata
Lora turricula	Ensis arcuatus
Mangelia attenuata	Mya arenaria
Mangelia coarctata	Philine alata
Philbertia linearis	Philine catena
Arca tetragona	Retusa obtusa
Anomia ephippium	Retusa truncatula
Modiolus barbatus	Turbonilla elegantissima
Modiolus modiolus	Otina otis

Een aantal van 27 valt onder de rubriek 'schaars'. Omdat het bij deze soorten van belang kan zijn de preciese vindplaats te weten, zijn achter de namen nummers geplaatst, die met jouw overzichtskaart corresponderen. Vanzelfsprekend is dit ook bij de rubriek 'zeldzaam' gedaan.

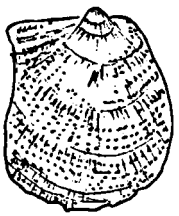
Patella depressa 1,16	Parvicardium exiguum 16
Gibbula magus 10, 16	Venus fasciata 10, 20
Capulus ungaricus 9,20	Venerupis aurea 5, 16
Lamellaria perspicua 9,19,20	Tellina donacina 14, 17
Philbertia gracilis 19,10	Tellina pygmaea 17
Raphitoma reticulata 19,20	Macoma balthica 3, 21
Cylichna cylindracea 15, 16	Spisula elliptica 6, 9
Akera bullata 8, 9	Lutraria angustior 7, 8, 10
Chrysallida obtusa 9, 19	Lutraria lutraria 23
Odostomia scalaris 9, 18	Ensis minor 8, 19
Ovatella bidentata 5, 15, 19	Ensis siliqua 8, 17, 19

Chlamys distorta 18, 19
Ostrea edulis 6, 8, 15
Thyasira flexuosa 19
Mya truncata 6, 8, 20
Zirfaea crispata 8, 23

Aangaande de opmerking bij de groep van talrijke mollusken zien we hier het omgekeerde effect optreden. Soorten zoals Macoma, Zirfaea e.a. die ten onzent algemeen zijn, komen bij ons onderzoek terecht in de rubriek van schaarse mollusken, omdat het biotoop waarin ze leven minder vaak bemonsterd is.

Tenslotte rest er een groep van 46 zeldzame soorten:

Lepeta fulva 9
Propilidium exiguum 9
Circulus striatus 20
Lacuna parva 20
Cingula semitriata 5
Barleeia rubra 6
Alvania cancellata 20
Alvania carinata 20
Caecum trachea 8
Ianthina ianthina 20
Aclis unica 19
Eulima trifasciata 9
Velutina velutina 20
Erato voluta 20
Colus gracilis 23
Mangelia nebula 19
Nucula hanley 9
Chlamys vitrea 9
Lima subauriculata 9
Epilepton clarkiae 17
Arctica islandica 23
Venus casina 16
Astarte sulcata 17
Notirus irus 17
Mysia undata 19
Cari tellinella 18, 19
Scrobicularia plana 5
Saxicavella jeffreysii 3
Barnea candida 8
Teredo megotara 17
Cylichna alba 17
Evalea obliqua 19
Aplysia depilans 20
Odostomia eulimoides 5
Odostomia lukisi 9
Odostomia plicata 2
Odostomia turrita 18
Odostomia unidentata 5
Ebala nitidissima 17
Alexia myosotis 9
Dentalium vulgare 16
Acanthochiton crinita 18
Callochiton septemvalvis 20
Lepidochiton cinereus 8
Sepia elegans 17
Sepia officinalis 19





Chlamys vitrea Lima subauriculata

Nu heb ik van de laatste twee groepen in de bekende trilogie van Nordsieck en het boekje van Tebble de verspreiding nagegaan. Lang niet al deze soorten vermelden zij van Ierland. Van sommige geven zij echter een verspreidingsgebied aan, dat veel noordelijker reikt dan Ierland. Bij zulke soorten ligt Ierland in het areaal ingesloten. Maar er blijven

soorten over, waarvan deze boeken Engeland als het meest noordelijk en westelijk gelegen gebied van hun areaal opgeven. Die soorten op te sommen kan een bijdrage leveren aan de kennis omtrent hun geografische verspreiding. Hier volgen ze:

Circulus striatus 20	Tellina donacina 14, 17
Alvania cancellata 20	Lutraria angustior 7, 8, 10
Alvania carinata 20	Ensis minor 8, 19
Caecum trachea 8	Cylichna alba 17
Erato voluta 20	Aplysia depilans 20
Colus gracilis 23	Evalea obliqua 19
Epilepton clarkiae 17	Odostomia lukisi 9
Nucula hanleyi 9	Odostomia plicata 2

Wat het gebruik van de nomenclatuur betreft zou men tot wanhoop kunnen geraken, als het om een zaak van groot gewicht zou gaan. De tijd, de visie van de schrijver en in niet geringe mate de nationaliteit van de auteurs der boeken spelen een grote rol in het gebruik van synoniemen of wat men voor de goede namen denkt te houden. Niet wetend op welk kompas ik zou moeten varen zijn de naamlijsten wat dat betreft gelijk stromen en golven bij onbestendig weer.

Om de schelpen te determineren heb ik heel wat boeken gehanteerd, maar ook de zeer gewaardeerde hulp van verscheidene specialisten gehad. Het waren de heer Van Aartsen en mevrouw Fehr en de heren Kaas en Lacourt. Hieruit blijkt weer, hoe goed het is lid te zijn van de NMV. Buitendien heeft de heer Verduin voor ons zelfs de moeite genomen gewichtsbepalingen te verrichten aan de huisjes van Rissoa parva en Cingula semicostata.

Hiermede Kruik, acht ik het beloofde onderzoek afgesloten en zijn onze wederzijdse afspraken ten uitvoer gebracht. Nogmaals dank voor het vele, dat je hebt willen offeren en verduren om al dat fraais te verzamelen. Met respect voor je zwoegen zal het aan mijn collectie worden toegevoegd. Nu scheiden onze wegen en met de beste wensen voor je volgende reizen en voor je studies groet ik

je
Alie van Byvanck tot Seventer

LITERATUUR

BENTHEM JUTTING, T. VAN, 1933. Mollusca I, A: Gastropoda, Prosobranchia et Pulmonata.- Fauna van Nederland VII: 1-387. Leiden.
--- , 1943. Mollusca I, C: Lamellibranchia - Fauna van Nederland XII: 1-477. Leiden.
ENTROP, B., 1959. Schelpen vinden en herkennen: 1-324. Zutphen.
GRAHAM, A., 1971. British prosobranch and other operculate gastropod molluscs. Synopsis of the British fauna 2: 1-112. London/New York.
NORDSIECK, F., 1968. Die europäischen Meeres-Gehäuseschnecken (Prosobranchia): I-VIII, 1-273. Stuttgart.
--- , 1969. Die europäischen Meeresmuscheln (Bivalvia): I-XIII, 1-256. Stuttgart.
--- , 1972. Die europäischen Meeresschnecken; Opisthobranchia mit Pyramidellidae, Rissoacae: I-XIII, 1-327. Stuttgart.
PARENZAN, P., 1970. Carta d'identità delle conchiglie del Mediterraneo I, Gasteropodi: 1-283. Tarento.

TEBBLE, N., 1976. British bivalve seashells: 1-212. Edinburgh.
URK, R.M. van, 1964. The genus Ensis in Europe.- Basteria 28 (1-2): 13-44.
V., A., 1983. zonder titel CB 212: 1370.
BYVANCK TOT SEVENTER, A. VAN,& KRUIK, 1982. Ierse Brieven I- CB 205: 1243-1246.
--- , 1982. Ierse Brieven II- CB 207: 1281-1286.
--- , 1983. Ierse Brieven III- CB 212: 1367-1370.